

GEREVICH ZOLTÁN: A TÖRTÉNELMI EGYÜTTÉLÉS TANULSÁGAI

gy nemzet él itt Nyugat- és Kelet-Európa mesgyéjén, mintegy éles válaszfalat vonva a két kultúra, a nyugati keresztény kultúra és a keleti bizánci kultúra közé. Egy nemzet él itt ezer esztendő óta és élt ezer évig egyforma határok között, amelyet – milyen különös – csak alig, hézagosan, vagy éppen eltorzítva ismer a világ, sőt maga a vén Európa is, ahol élete eddig lezajlott. Pedig alig van nemzet, amely létevel, megalakulásával annyira befolyásolta volna a történelmi idők során egész Nyugat-Európa jövőjének kialakulását. Éppen földrajzi elhelyeződésénél fogva. Éppen azért, mert a honfoglaló Árpád fejedelem, amikor 896 év nyarán, a régi hazából a besenyők által kiüldöztetve, a Kárpátok átjáróin átkelt és elfoglalta a Nagy Magyar Alföldet, a Duna-Tisza medencéjét választotta nemzetének jövő otthonául.

A népvándorlás nagy viharában sok néptörzs vonult keresztül gyors egymásutánban e földön, de ebben a viharban egyik sem tudta végleg itt lábát megvetni, államot alakítani. Hogy ez sikerült a magyarnak, ahhoz Árpád honfoglalása nem volt elég. Ahhoz Szent Istvánnak, a magyarok első királyának államfenntartó és szilárdító politikájára, a nyugati kereszténységhez való csatlakozásra volt szükség. Kiragadta népét a keleti pogányságból és nagy politikai éleslátással nem a bizánci, hanem a nyugati római kereszténység oltalma alá helyezte azt.

Felmerül itt a kérdés, hogyan alakult volna Európa történelmének folyamata, ha a magyarok első szent királya Bizánc oldalára áll? Nincs kétség

afelől, hogy ezzel Középeurópa nagyrésze került volna a bizánci kultúra j ár-szalagjára és állt volna később a moszkovita szláv egyházi kultúra és politikai érdekszféra szolgálatába. Vajjon közömbös lett volna ez Európára? Vajjon a történelem országokat teremtő, országhatárokat, mint kulisszákat mozgató, tologató keze nem dolgozott volna-e egészen más-ként? Vajjon Nyugateurópa politikai térképe hasonlítana-e a maihoz?

Ha ezekre a kérdésekre objektív feleletet adunk, ezzel megadjuk egyúttal a magyar nemzet történelmi hivatásának, szerepének elismeré-sét már tíz századdal ezelőtt. Megpróbáljuk ezt a történelmi szerepet az azóta lefolyt tíz század alatt szemléltetni, érzékelteni, csupán néhány ecsetvonással, körvonalalaiban jelezve ezek kihatásait Európa fejlődésére.

Lássuk először, hogyan alakult ki a magyar állam ezer évvel ezelőtt? Hogyan fejlődött ki történelmileg és földrajzilag egységes országgá? Hogyan lett az idők folyamán egységének rovása nélkül nemzetiségi állammá?

A legtöbb tévhit elosztatására ennek az ismerete nélkülözhetetlen.

Amikor Árpád fejedelem elfoglalta magyarjaival a Duna-Tisza me-dencéjét, az ország legnagyobb része lakatlan volt. Előzőleg két századon át az avarok bírták ezt a földet, de a VIII. század végén nyugatról a frankok, délről a bolgárok támadtak rájuk és teljesen megsemmisültek. Árpád bejövetelekor csupán a déli részeken voltak kisebb rokon bolgár települések és északon, keskeny csíokban, Pozsony és a Garam között lak-tak morva-szlávok, mintegy száz év óta. Ezt az északi területet csupán 905-ben hódították meg a magyarok, a németekkel szövetségben semmi-sítve meg a rövid életű morva-szláv birodalmat. A morva-szlávok egy-része önként meghódolt és beleolvadt a magyarságba, másrésze egyesült az északról szomszédos fehér horvátokkal, a mai szlovákok őseivel. Az itt talált morva-szlávok, egyesülvén a magyarsággal, megszűntek külön nem-zeti egységként szerepelni.

Abban az időben az egyes országokat széles, lakatlan országválasztó sávok választották el egymástól, védelmi vonalként olyan helyeken, ahol a természetes határok hiányoztak. Ezzel a lakatlan területtel elérték, hogy a betörő idegen seregek napokig nem találtak élelmet és utakat. Az ország rendjének és a békének megszilárdultával mindinkább szűkül-tek ezek a lakatlan területek. Miután pedig a magyar nemzet nem volt elégséges ezeknek a lakatlan területeknek a benépesítésére, a XI. század végén Szent László és utódai idegen települőket, németeket és később a Felső-Morva mentén lakó szláv pásztorokat, a mai szlovák-tótok őseit, az előbb nevezett fehér horvátokat hívták be az országba, akiknek semmi közük nem volt a magyarok által itt talált morva-tótokhoz. Ezek a szláv pásztorok a XII. századtól kezdve mindsűrűbben szivárogtak be az or-szágba, kiváltságokat és földeket kapván a magyar királyoktól. Igen érde-

kes egyébként, hogy a fehér horvátok eredeti hazájukban teljesen megsemmisültek, egyrészüket Sziléziában a németek szorították ki, másik részük Morvaországban az elcsehesítés áldozata lett. Csupán a Magyarországra átvándorolt szlovákok tartották meg nyelvüket és nemzeti-ségüket a magyar oltalom alatt kilenc századon át.

Így alakult ki az ezeréves történelmi és földrajzilag egységes Magyarország, más jogának sérelme nélkül és fejlődött a később idetelepült idegen népek szabadságjogainak megóvásával.

Jött azután a tatárjárás. A tatár Khán, miután Magyarországtól keletre mindent elpusztított, üzenetet küldött a magyar királynak, akar-e szövetségese lenni, mint fajrokon, vagy ellensége? IV. Béla király ismét azon a válaszüton állott, mint az első magyar király, maradjon-e a nyugati keresztény kultúra védőbástyája, vagy csatlakozzék a Kelethez? A király habozás nélkül az elsőt választotta, következménye volt pedig, hogy a tatárok az egész országot feldúlták, falvait felégették, lakosainak jelentékeny részét kipusztították, a maradék királyával együtt földönfutóvá vált, de a békében fejlődő Nyugateurópa megmenekült a pusztulástól, tovább építhette városait, művelhette földjét, fejleszthette kultúráját.

Ismét felvetődik a kérdés, mi történik, ha a magyarság tatár fajrokonaihoz csatlakozva fordul a Nyugat ellen? Vajjon hol áll meg ez a támadás és milyen kultúrértékeket semmisít meg? Pedig ezzel megakadályozhatta volna saját országának pusztulását. Vajjon nem volt ez fényes próbatétele a magyar nemzet történelmi hivatásának, amely a Nyugat őrhelyére állította őt földrajzi elhelyezkedésének adottságával?

De menjünk tovább, pergezzük tovább nagy sietve a történelem rokkáját. A tatárjárás olyan pusztítást vitt végbe az országban, hogy teljesen újjá kellett azt építeni és a kipusztult lakosság pótlásáról kellett gondoskodni, hogy a romokon új élet sarjadjon.

A szomszédos Morvaországból a tótok, Németországból pedig, elsősorban Nürnberg környékéről és Thuringiából a németek nyertek ekkor nagyobb tömegben Magyarországon új otthont. A XII. században, a kereszties hadjáratokkal megindult hatalmas áradat, a „Drang nach Osten” első nagyobb német hulláma ekkor ért el Magyarországra és folyt szét egészen az ország keleti határáig, bár Erdélybe és Szepes vidékére már egy évszázaddal előbb telepedtek meg a királyok hívására az Alsórajna vidékéről a szászok.

A tatárjárás után kezd beszivárogni Erdélybe – bár csak kis mértékben – az oláhság is, arra a területre, amely a magyarok bejövetelekor teljesen lakatlan volt. Ezt a Délisztriából származó pásztornépet a keletrómai császárság telepítette át Thesszáliába és Epiruszba 600 körül, innen Sámuel bolgár cár vitte őket tovább a bolgár-görög határmegyére,

a Balkán-hegység vidékére, hogy a görögök elleni harcban használja fel őket. Innen húzódtak mind északabbra és a XIII. században eljutottak Magyarország erdélyi részébe is. így kerültek az oláhok Magyarország földjére, nem mint őslakosok, nem mint Traján római gyarmatosainak utódai és maradékai, mert hiszen Dáciát már 260 táján a gótok, hunok, gepidák, avarok és szlávok özönlik el, kiűzve ezeket a római gyarmatosokat a Duna balpartjára. A magyarok bejövételükkor már teljesen lakatlan területet találtak itt.

Az ország újjáépítése a behívott idegen népelemek segítségével és a közös haza javára nagy ütemben indult meg a tatárjárás után. Az Árpádház kihaltával az Anjouk nagy magyar királyai újra felemelték az országot a nyugateurópai kultúra magaslatára és a nyugati eszmeáramlatok melegágya lett Magyarország.

Nagy Lajos idejében a XIV. század derekán érte el ez a fejlődő” időszak kulminációját, amikor Középeurópa politikai súlypontja is a nagy magyar király visegrádi várába helyeződött. Három tenger mosta akkor Nagy Lajos birodalmának határait, amely döntő tényezőjévé vált a világpolitikának.

Amíg Nagy Lajos idejében Magyarország politikailag volt Középeurópa vezérlő hatalma, a következő évszázadban Corvin Mátyás király a tudomány és művészet terén emeli fel az országot korának legelső színvonalára. Az olasz renaissance hatásai Magyarországot érik el legelőbb, egyetemek, teológiák, könyvtárak keletkeznek, megalakul az első magyar nyomda (1473) és a királyi rezidenciát Budán ellepik korának legkiválóbb tudósai és művészei.

Ekkor volt Európa két legnépesebb egységes állama Franciaország és Magyarország.

A következő két század a magyar nemzet gigászi küzdelme volt a török félhold ellen, amely előtt a görög császárság hanyatlásával megnyílt az európai politika kapuja. Több mint félszázadon át sikerrel védte meg a magyarság a török áradat ellen Európa kapuját. A magára hagyott ország azonban 1526-ban Mohácsnál nem bír már ellenállani és az ország nagy része török kézre kerül. Ismét rom és pusztaság lett ez a szerencsétlen ország, míg Európa népei békében dolgozhattak a maguk boldogulásán. Pedig lehetett volna másként is. Szolimán szultán egykori naplója híven őrzi meg az igazságot: a szultán Európa urává akarta tenni testvér-nemzetét, a magyart. A kereszt azonban a két testvér közé állott tiltó szavával és a hűséges magyar nem ingadozott, a kereszt mellé állította kardját is. A kereszténységhez, a keresztény kultúrához való hűségeért másfél századig szenvedte a török igát, míg végre észbe kapott Európa, hadsereget szervezett, segítségére sietett és hadaival egyesülve felszabadította 150 éves rabságából a magyar földet.

Mi lett volna azonban, ha a magyar nemzet a testvér törökkel karöltve indul Európa leigázására? Aligha állt volna meg ez az iszonyatos erő Bécs kapujánál. Pedig ennek lehetősége adva volt.

A török másfélszázados pusztítása után jöhetett ismét az újraépítés munkája. Példátlan a világtörténelemben az a lelkierő, ahogyan a magyar nemzet felemelkedik a pusztulás völgyéből. A vér ömlött a sebeiből, de emberfeletti erővel fogott az ország felépítéséhez. Az államalkotó nemzeti erő mutatta meg ekkor, mire képes.

A német segítség fejében a nemzet lemondott szabad királyválasztó jogáról s törvénybe iktatta a Habsburgok trónörökösödési jogát. Új veszedelem zúdult ebből a magyar nemzetre. Az egységes nyelvű osztrák összbirodalmat akarta megvalósítani a Habsburg-dinasztia és a magyar nemzet nemzeti létének, szabadságának és függetlenségének védelmében fegyvert is volt kénytelen ragadni, még pedig a XVIII. század elején Rákóczi fejedelem idejében és a XIX. század közepén, 1848-ban Kossuth Lajos vezetésével, amely küzdelem azután 1867-ben a magyar államiság teljes elismerésével végződött.

Közben, főleg a török hódoltság után, az elnéptelenedett országrészek magyar lakossága helyére újabb népvándorlás indult meg. Nagyszámú német iparos jött be akkor a városokba, azok helyreállítása végett. Az oláhok bevándorlása is ekkor vált gyorsabb üteművé, melyet az 1709-iki pestis-járvány okozta elnéptelenedés is elősegített. A déli részekre pedig a szerbek jöttek be nagyobb számban, még a török hódoltság előtt, amikor a török félhold Szerbiát már hatalmába kerítette.

A történelem országútján a magyar nemzet szerepét és feladatát, vérezen nehéz feladatát megoldotta. Földrajzi fekvése által determinált történelmi hivatottsága alig lehet kétséges, úgy érezzük azonban, hogy történelmi szerepe Nyugateurópa szempontjából a jövőben sem jelent a magyar nemzet számára kisebb feladatot, mint az elmúlt évezred alatt.

A történelmi idők folyamán más és más irányból fenyegette veszély, mint láttuk, a nyugateurópai keresztény civilizációt. A múlt század derekától kezdve ez a veszedelem a bizánci gyökérből kisarjadt pán-szlávizmus.

A szláv probléma a háború előtti évtizedekben mint egy nagy kérdőjel húzódott végig az európai horizonton, anélkül azonban, hogy ennek a kérdésnek a lényegét és jelentőségét a közvetlenül érdekelteken, a szomszédokon kívül az európai közvélemény és a hivatalos világ kellőleg ismerte és méltányolta volna.

Az orosz birodalmat, főleg a XVIII. századtól kezdve állandóan olyan politikai célkitűzések vezették, olyan tendenciák mozgatták, melyek úgy vallási, mint társadalmi és állami téren következetesen Európa érdekeit legközelebről érintő expanzív politikában nyilvánultak meg.

Vallási téren ez a törekvés a pravoszláv mozgalomban nyert kifejezést. Ezek elseje minden szláv nép egyházi fejéül az orosz orthoxia fejét, a cárt kívánta elismertetni, a másik a minden oroszok cáriját a minden szlávok cárijául proklamáltatni. Ezekben a mozgalmakban az ősz bizánci eredetű hatalmi vágy és expanziós törekvés nyilvánul meg leplezetlenül, amely bedobta a közhangulatba a pánszlávizmus jelszavát és amely Puskinnak, a nagy orosz írónak, egy jellegzetes mondásában nyer kifejezést: „Minden szláv folyó az orosz tengerbe kell, hogy ömöljék.”

A tulajdonképpeni szlavofil tan csak 1869-ben nyert pontos körvonalozást, amikor Danilewsky könyve „Mi és Európa” cím alatt megjelent. A mai napig ez a könyv a szlavofilok bibliája. Danilewsky ideálja egy szláv föderáció, amelyben a következő újjáalakított államok tartoznának Oroszországgal az élén és Cárgrad-dal, – amint Konstantinápolyt akkor nevezni fogják, – mint fővárosával ennek a szláv szövetségnek:

1. A cseh-morva-szlovák királyság;
2. A szerb-horvát-szlavón királyság;
3. Bulgária – Romániával és Macedóniával;
4. Görögország minden oly területtel, amelyen görögök laknak;
5. Magyarország, amelytől mindazokat a területeket el kell csatolni, amelyeket nem magyarok laknak.

Amióta a hatalmas Oroszország a bolsevizmus őrjöngő szorítása alatt aléltan hever s minden fejlődési lehetőségtől el van zárva, a pánszláv probléma Európa szempontjából nyugvópontra jutott. Mihelyt azonban ez az alélt kolosszus, előbb vagy utóbb felszabadul a ránehezedő lidértcőtől, amely nemzeti és erkölcsi erejét lekötve tartja, újra itt áll Európa előtt a szláv-kérdés, még pedig az eddiginél sokkal veszedelmesebb formában.

Nézzük, minő befolyása lehet – és véleményem szerint lesz is, – egész Európára, annak kultúrájára és civilizációjára ennek a törekvésnek.

Oroszország imperialisztikus politikája, amely még a mai bolsevik orosz szocialista szövetséges köztársaság külpolitikájának is irányt szab, a jövő nacionalista Oroszországának is örök rugója fog maradni. A nyugat vagy kelet felé való terjeszkedés a jövőben is, csupán taktikai kérdés lesz.

Kelet felé elsősorban a brit világbirodalom van érdekelve. A közelmúltban lefolyt kínai bonyodalom is már ennek a jegyében hozta lázba a brit politika urait.

Csak idő kérdése, hogy akár a bolsevik, de még inkább a jövő nacionalista Oroszország nyugat felé is megkezdje ismét azt a politikát, amelyet a viszonyok változása folytán abbahagyott, hogy először is megvalósítsa a szlavofil gondolatot, Danilewsky ideálját, az összes szláv

népek egyesítését, hogy életet adjon Puskin mondásának: és minden szláv folyó az orosz tengerbe ömöljön. Hogy mi szerep várna ebben az esetben Magyarországra, azt Danilewsky sem titkolja el, amikor helyét már 1869-ben, majdnem mai megcsonkítottságában (bár magyarokat még ő sem szakított el tőle) abban a nagy szláv kolosszus államszövetségben jelöli meg.

A háború előtti Oroszország Európában törekvései elérésére csak a kis Szerbiára és a monarchia államaiban elszórtan élő szláv nép egy töredékére számíthatott. A jövőben – a párizskörnyéki békék jóvoltából – nem néptöredékek, de politikailag és katonailag súllyal bíró államok lesznek a jövő nacionalista, megújított Oroszországnak európai előőrsei és pillérei, annak nagyszláv hatalmi törekvéseiben és expanzív politikájában. Ezúton pedig egy csapásra, minden ellenállás nélkül valószínűleg majd meg a Danilewsky által megálmodott nagy szláv egység. És mi lesz akkor?

A háború előtti évek 130 milliós Oroszországa helyett egy körülbelül 250 milliós nagy szláv állammal fogja magát Európa szemben találni, amelynek határa mélyen benyúlik Középeurópa testébe. Ennek a nagy kolosszusnak kultúrája, civilizációja, a keleti gyökérből származó lelki-sége egészen elütő a nyugati keresztény kultúrától és amellet semmi okunk sincs feltételezni, hogy kevésbé lesz imperialista, mint a múlt hosszú évszázadainak során, sőt a mai Szovjet-Oroszország is. Ebben a pontban válik újra nyilvánvalóvá az a nagy politikai szerep, amelyet a magyarság számára geográfiai helyzettsége a múltban a tatárok, törökök ellen kijelölt. A jövőben ezt a szerepet a nagy szláv áradat gátjaként juttatja a magyaroknak a kegyetlen sors. Hiszen ebben a szláv tengerben ez az egyetlen ék. Vajjon ebben a küzdelemben is annyira egyedül leszünk, mint a középkorban? Vajjon tudatára ébred az európai politika, hogy a történelmi fejlődés sarkpontjává éppen Magyarországot jelölte ki a végzet? A párizskörnyéki békék az ellenkezőjét bizonyítják. Pedig a nyugati kultúra és kereszténység védőbástyája a jövőben is csak egy nagy erős Magyarország lehet. A józan és elfogulatlan logika és az önérdék talán ennek tudatára ébreszti a nagy nyugati nemzeteket is.

